

ΔΙΔΑΓΜΕΝΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ, *Μετά τὰ φυσικά, Α 2, 98b12-28 [149 λ.] / Προτρεπτικός πρὸς Θεμίσωνα, απόσπασμα 9*

A1.a.

1. Λ Διὰ γὰρ τὸ θαυμάζειν οἱ ἄνθρωποι καὶ νῦν καὶ τὸ πρῶτον ἤρξαντο φιλοσοφεῖν
2. Λ ἔξ ἀρχῆς μὲν τὰ πρόχειρα τῶν ἀτόπων θαυμάσαντες, εἶτα κατὰ μικρὸν οὕτω προϊόντες καὶ περὶ τῶν μειζόνων διαπορήσαντες
3. Λ διὸ καὶ ὁ φιλόμυθος φιλόσοφος πῶς ἔστιν
4. Σ ἐν αἷς ἔστιν ὡς ἂν ἡγεμονικωτέραις ὑπαρχούσαις τὸ κυρίως ὄν ἀγαθόν
5. Σ ἢ τὸ ὄλον ἀγαθὸν θεωροῦσα, ἣτις ἔστι φιλοσοφία

β. 1. Η αντωνυμία «αἷς» αναφέρεται στη λέξη «αἷ ἐπιτάπτουσαι» του αρχαίου κειμένου.

2. Κλιμάκωση παρατηρείται στη φράση «Δεῖ τοίνυν ὀρέγεσθαι τῆς ἐπιστήμης κτᾶσθαι τε αὐτὴν καὶ χρῆσθαι αὐτῇ προσηκόντως» του αρχαίου κειμένου. Αρχικά, ὁ ἄνθρωπος ἐπιζητᾷ τὴ γνῶση (ὀρέγεσθαι), στη συνέχεια προβαίνει στην ἀπόκτησή της (κτᾶσθαι) καὶ τέλος τὴν ἐφαρμόζει σωστά (προσηκόντως χρῆσθαι).

B1. a.

Σύμφωνα με τὸ δεύτερο ἀπόσπασμα (**Προτρεπτικός πρὸς Θεμίσωνα**), ὁ ἄνθρωπος καλεῖται με τὴ φιλοσοφία νὰ ἐλέγξει καὶ νὰ κατευθύνει τὸ σῶμα του καὶ τὶς ἀντίστοιχες δραστηριότητές του, ἀλλὰ καὶ τὸ πνεῦμα του, τὶς ἐπιμέρους γνώσεις που θὰ ἀξιοποιηθοῦν σὶς ποικίλες πρακτικές ἐνέργειές του.

Ἡ ἀνωτερότητα τῆς φιλοσοφίας θεμελιώνεται σὴν **ὀρθή κρίση** που υποδεικνύει ἀλάνθαστα τι πρέπει νὰ κάνουμε (*ἢ τοῦ κρίνειν ἔχουσα τὴν ὀρθότητα, τὴν ὀρθὴν κρίσιν, ἀναμάρτητον φρόνησιν*), χρησιμοποιεῖ τὸν **ὀρθὸ λόγον** (*ἢ τῷ λόγῳ χρωμένη*) καὶ μπορεῖ νὰ κάνει **συνολικὴ θεώρηση τοῦ ἀγαθοῦ** (*ἢ τὸ ὄλον τὸ ἀγαθὸν θεωροῦσα, τὸ κυρίως ὄν ἀγαθόν*). Ὁ Ἀριστοτέλης ὀρίζει τὸ ἀγαθὸν ὡς τὸ τέλος, τὸ σκοπὸ μίας σειράς ἀνθρώπινων πράξεων. Κυριολεκτικὸ καὶ ολικὸ ἀγαθὸν εἶναι ἐκεῖνο που δὲν ἀποτελεῖ μέσο γιὰ τὴν ἐπίτευξη ἐνός ἐπόμενου σκοποῦ, ἀλλὰ εἶναι ὁ ἀπώτατος σκοπὸς καὶ ἡ τελικὴ κατάληξη τοῦ ἀνθρώπινου βίου. Κατὰ τὸν Ἀριστοτέλη, τὸ κατεξοχὴν ἀγαθὸν εἶναι ἡ εὐδαιμονία: ζωὴ σπουδαία.

B.

Ἐπιστήμη είναι η ακριβής γνώση. Αντίστοιχα, το ρήμα ἐπίσταμαι σημαίνει «γνωρίζω καλά», «γνωρίζω με βεβαιότητα». Κατά τον Αριστοτέλη η ἐπιστήμη συνδέεται άμεσα με τη λογική λειτουργία του ανθρώπου, υπερβαίνει την απλή εμπειρική μάθηση αλλά και τη γνώση μιας τέχνης. Αποτελεί σύνολο τεκμηριωμένων γνώσεων σε συγκεκριμένο και διακριτό τομέα του επιστητού.

Ο Αριστοτέλης διακρίνει τις επιστήμες σε ποιητικές (τέχνες), πρακτικές (ηθική, πολιτική) και θεωρητικές (μαθηματικά, φυσική, φιλοσοφία). Χρησιμοποιεί, δηλαδή, έναν ενιαίο όρο για όλα τα πεδία των γνώσεων, επειδή στην εποχή του επιστήμη και φιλοσοφία δε διαχωρίζονταν. Εξάλλου, η επιστήμη γεννήθηκε μαζί με τη φιλοσοφία, όταν οι Έλληνες φιλόσοφοι προσπάθησαν να απαντήσουν στα φιλοσοφικά ερωτήματα για τη δημιουργία του κόσμου βασιζόμενοι στη λογική και στην παρατήρηση. Επίσης, ο Αριστοτέλης στον όρο «ἐπιστήμαι» συμπεριλαμβάνει και την «τέχνη» (αρχιτεκτονική, οικοδομική κτλ.), η οποία ανήκει στις ποιητικές επιστήμες, επειδή και η τέχνη συγκροτείται από γνώσεις που υπερβαίνουν την απλή εμπειρία και έχουν προκύψει από τη γενίκευση της εμπειρίας, διαδικασία που οδηγεί στην καθολική γνώση, στην ερμηνεία και στο γιατί, στη σοφία. Στο κείμενο του Προτρεπτικού χρησιμοποιείται τρεις φορές ο όρος ἐπιστήμη, σε διαφορετικό κάθε φορά αριθμό (δύο φορές στον ενικό και μία στον πληθυντικό) και με διαφορετική σημασία. Στα χωρία «*Δεῖ τοίνυν ὀρέγεσθαι τῆς ἐπιστήμης*» και «*Εἰ τοίνυν μόνη (εν. ἢ ἐπιστήμη) ἢ τοῦ κρίνειν ἔχουσα τὴν ὀρθότητα ... ἣτις ἐστὶ φιλοσοφία*» είναι σε ενικό αριθμό και ισοδυναμεί με την επιστήμη της φιλοσοφίας, την τεκμηριωμένη γνώση δηλαδή που μας καθιστά ικανούς να αξιοποιούμε σωστά τα μέσα που έχουμε από τη φύση μας, ώστε να οδηγηθούμε στην ευδαιμονία. Αντίθετα, στο χωρίο «*Ἔτι τοίνυν ἄλλαι μὲν εἰσιν αἱ ποιοῦσαι ἕκαστον τῶν ἐν τῷ βίῳ πλεονεκτημάτων ἐπιστήμαι*» είναι στον πληθυντικό και ισοδυναμεί με τις διάφορες γνώσεις και τέχνες από τις οποίες άλλες έχουν πρακτική χρησιμότητα στη ζωή μας και άλλες στοχεύουν μόνο στη γνώση.

Κατά τον Αριστοτέλη, κάθε επιστήμη έχει ως σκοπό (τέλος) την επίτευξη ενός συγκεκριμένου αγαθού και ανάλογα με το αγαθό στο οποίο αποβλέπουν γίνεται και η ιεράρχησή τους. (τελεολογική σκέψη). Διακρίνει τις επιστήμες, αφενός στις διάφορες τέχνες που αποσκοπούν στο ωφέλιμο στη ζωή μας και γι' αυτό είναι υπηρετικές, δηλαδή βοηθητικές, αφού αποτελούν μέσο για την επίτευξη ενός άλλου σκοπού(αἱ ποιοῦσαι ἕκαστον τῶν ἐν τῷ βίῳ πλεονεκτημάτων, αἱ ὑπηρετοῦσαι), αφετέρου στη φιλοσοφία η οποία μας υποδεικνύει τον τρόπο ορθής χρήσης των βοηθητικών επιστημών και γι' αυτό είναι καθοδηγητική (ἐπιτάπτουσαι) και ανώτερη (ἡγεμονικωτέραις) των βοηθητικών. Η ανωτερότητά της θεμελιώνεται στην ορθή κρίση που υποδεικνύει αλάνθαστα τι πρέπει να κάνουμε (ἢ τοῦ κρίνειν ἔχουσα τὴν ὀρθότητα, τὴν ὀρθὴν κρίσιν, ἀναμάρτητον φρόνησιν), χρησιμοποιεί τον ορθό λόγο (ἢ τῷ λόγῳ χρωμένη) και μπορεί να κάνει συνολική θεώρηση του αγαθού (ἢ τὸ ὅλον τὸ ἀγαθὸν θεωροῦσα, τὸ κυρίως ὄν ἀγαθόν). Ο Αριστοτέλης ορίζει το ἀγαθὸν ως το τέλος, το σκοπὸ μιας σειράς ανθρώπινων πράξεων. Κυριολεκτικό και ολικὸ ἀγαθὸν είναι εκείνο που δεν αποτελεί μέσο για την επίτευξη ενός ἐπόμενου σκοπού, αλλά είναι ο ἀπώτατος σκοπὸς και η τελικὴ κατάληξη του ἀνθρώπινου βίου. Κατά τον Αριστοτέλη, το κατεξοχὴν ἀγαθὸν είναι η ευδαιμονία: ζωή σπουδαία.

B2.

1. Λ
2. Σ
3. Σ
4. Λ
5. Λ

B3.a.

- Εισιτήριο : έλευθέραν
ιστορία : είδέναι
κατάκτηση : πλεονεκτημάτων
κυριαρχία : ύπαρχούσαις
πρόσταγμα : έπιτάττειν
άσχημος : περιεχούσης

β.

«έπιστήμαι»

Χάρη στα έργα του Ιουλίου Βερν, η επιστημονική φαντασία οροθετήθηκε ως έγκυρο λογοτεχνικό είδος.

«άναμάρτητον»

Στο πλαίσιο της θρησκείας, η αμαρτία είναι η παράβαση του θείου νόμου.

B4.

Σύμφωνα με τον Αριστοτέλη, μπορεί η φιλοσοφία να μη συνδέεται και να μην δεσμεύεται από καμία άμεση χρηστικότητα, όπως στο απόσπασμα από τα *Μετά τὰ Φυσικά*, εντέλει, όμως, αφορά σε κάθε ανθρώπινη δραστηριότητα και σε κάθε έκφανση της ζωής του ανθρώπου, όπως στο απόσπασμα από τον *Προτρεπτικό πρὸς Θεμισώνα*. Υπ' αυτή την έννοια, είναι απολύτως χρήσιμη και ωφέλιμη γι' αυτόν, αφού η φιλοσοφία προσφέρει στον άνθρωπο τα απαραίτητα εφόδια για να χρησιμοποιήσει ο ίδιος με τον κατάλληλο τρόπο όλα τα δεδομένα της ζωής του και να αποκτήσει

το ανώτερο αγαθό, το τέλος της ζωής του. Αυτό είναι διπτό, αφενός στη δημόσια ζωή η ορθότητα του βίου του κάθε ανθρώπου (*όρθως*), αφετέρου στην ιδιωτική του ζωή η ωφέλεια (*ώφελίμως*). Στα μέσα-όργανα που πρέπει να ελεγχθούν είναι το σώμα, τα μέλη του και οι δραστηριότητές του. Η χρήση των σωματικών μέσων απαιτεί ολοκληρωμένη, στέρεη γνώση (έπιστήμη) και κλείνει μέσα της τη σωστή κρίση και τη φρόνηση που κατευθύνει αλάνθαστα τις πράξεις μας ώστε να αποφευχθούν πιθανοί κίνδυνοι.

Σύμφωνα με το παράλληλο κείμενο από τον Μάρκο Αυρήλιο, η φιλοσοφία είναι ο μοναδικός οδηγός για να οδηγήσει τον άνθρωπο. Ο ίδιος, χάρη στη φιλοσοφία, απέχει από κακές πράξεις, αντιστέκεται στις ηδονές, υπομένει τους πόνους κι επιλέγει ελεύθερα και συνειδητά τις καλύτερες πράξεις. Επιπλέον, ο σκοπός της φιλοσοφίας είναι θεραπευτικός, καθώς ο άνθρωπος απαλλάσσεται από τον φόβο και συμφιλιώνεται με τον θάνατο, κατανοώντας τη φυσική νομοτέλεια.

ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

Γ1. Επειδή όμως μερικοί παίρνουν μια τόσο άτοπη θέση, ώστε, ενώ εκείνος καταλαμβάνει πόλεις, κατέχει πολλά από τα δικά σας εδάφη και αδικοπραγεί απέναντι όλων, να ανέχονται κάποιους να υποστηρίζουν πολλές φορές στις συνελεύσεις μας ότι τάχα κάποιοι από εμάς είναι οι υπαίτιοι του πολέμου, είναι ανάγκη να προφυλαχθούμε και να αποκαταστήσουμε την αλήθεια σε αυτό το σημείο.

Γ2. Ο Δημοσθένης θεωρεί παράδοξη τη στάση ορισμένων αγορητών απέναντι στην πολιτική του Φιλίππου. Σύμφωνα με τον ρήτορα, οι επεκτατικές διαθέσεις του Μακεδόνα βασιλιά είναι ολοφάνερες, καθώς ο τελευταίος καταλαμβάνει πόλεις, κατέχει πολλά εδάφη των Αθηναίων και αδικοπραγεί εναντίον όλων των ανθρώπων. Μάλιστα, η παράλογη αυτή ανοχή απέναντι στον ιμπεριαλισμό του Φιλίππου προβάλλεται με τη χρήση των εναντιωματικών μετοχών και του πολυσύνδετου σχήματος (πόλεις καταλαμβάνοντας εκείνου και πολλά τῶν ὑμετέρων ἔχοντας και πάντας ανθρώπους ἀδικοῦντος). Επιπλέον, ο ρήτορας επισημαίνει πως οι συμπολίτες του οφείλουν να δράσουν άμεσα και αποφασιστικά και να μην επηρεάζονται από εκείνους που υποστηρίζουν στις συνελεύσεις ότι με τον τρόπο αυτό παραβιάζουν την ειρήνη. Και αυτό γιατί από τη στιγμή που ο Φίλιππος κάνει λόγο για ειρήνη και την ίδια στιγμή επιδίδεται σε πολεμικές επιχειρήσεις, δε μένει τίποτα άλλο από το να επισπεύσουν οι Αθηναίοι τους εξοπλισμούς τους και να αμυνθούν στον επερχόμενο κίνδυνο.

Γ3. α)

- i. **ἀνέχεσθαι, συμβουλεύσας:** ήνείχοντο, συνεβούλευον
- ii. **παραβαίνειν:** παραβήσεσθαι
- iii. **γράφας:** γράψαι

β) διώριστο

γ) τήν αίτίαν: τή αίτία, ταίς, αίτίαις

τόν πόλεμον: τῷ πολέμῳ τοῖς πολέμοις

Γ4. α) χρήται: ρήμα, **αὐτός :** υποκείμενο ρήματος, **τοῖς ἔργοις:** αντικείμενο του ρήματος *χρήται*.

Γ4. β) λέγειν: τελικό απαρέμφατο, υποκείμενο του απρόσωπου ρήματος *ἔδει*. Υποκείμενο του απαρεμφάτου είναι η επιθετική μετοχή *τόν παριόντα*, που βρίσκεται σε αιτιατική, καθώς έχουμε αναγκαστική ετεροπροσωπία λόγω της απρόσωπης σύνταξης.

Γ4. γ) καταλαμβάνοντος: γενική απόλυτη εναντιωματική μετοχή, με υποκείμενό της το εκείνου, που δεν παίζει άλλο συντακτικό ρόλο στην πρόταση. **(οι απόλυτες μετοχές που ανήκουν σε ρήματα προσωπικά τίθενται σε γενική).**

λεγόντων: κατηγορηματική μετοχή. Βρίσκεται σε γενική, καθώς είναι συνημμένη στο αντικείμενο (τινων) του απαρεμφάτου *ἀνέχεσθαι*.

Γ4. δ) είναι δευτερεύουσα ειδική πρόταση, ονοματική, σε θέση αντικειμένου της μετοχής *λεγόντων*, που προέρχεται από γνήσιο λεκτικό ρήμα.